

Susanna Ronimus

HUOSTAANOTETUN LAPSEN VANHEMMAN
ASIAKASSUUNNITELMAN TARPEELLISUUS

Sosiaalialan koulutusohjelma
2015

HUOSTAANOTETUN LAPSEN VANHEMMAN ASIAKASSUUNNITELMAN TARPEELLISUUS

Ronimus, Susanna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali alan koulutusohjelma
Marraskuu 2015
Ohjaaja: Rautava, Heli
Sivumäärä: 41
Liitteitä: 3

Asiasanat: huostaanotto, vanhemmuus, asiakassuunnitelma

Opinnäytetyön tarkoitus oli kartoittaa tietoja huostaanotetun lapsen vanhemmalle laadittavasta asiakassuunnitelmasta. Aihetta tarkasteltiin asiakassuunnitelman laatimisen tärkeyden kannalta. Tulosten tarkastelussa nostettiin esille sosiaalityöntekijöiden kokemuksia vanhempien asiakassuunnitelmien laatimisesta ja sen sisällöstä. Lisäksi tutkimuksen tuloksia tarkasteltiin siitä näkökulmasta, mitä hyötyä vanhemmalle, lapselle ja sosiaalityöntekijälle on kyseisestä asiakassuunnitelmasta.

Opinnäytetyön teoreettisessa osuudessa käsiteltiin lastensuojelua sekä siihen liittyvää huostaanottoa ja sijaishuoltoa. Lisäksi työssä tarkasteltiin vanhemmuutta, vanhemman asemaa sijaishuollossa, vanhemmuuden tukemista, vanhemman asiakassuunnitelmaa sekä sen dokumentointia.

Tutkimuksen tarve tuli Porin perusturvalta ja opinnäytetyöhön haastateltiin 6 sosiaalityöntekijää. Tutkimuksen tulokset on koottu heidän haastatteluidensa pohjalta. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena.

Tulokset osoittivat, että vaikka asiakassuunnitelman laatiminen on huostaanotetun lapsen vanhemmalle lakisääteistä, on niiden tekeminen ollut vähäistä riittämättömien resurssien vuoksi. Sosiaalityöntekijät pitivät kuitenkin hyvin tärkeänä biologisten vanhempien kanssa työskentelyä, koska vanhempien tukeminen on myös lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta tärkeää.

NECESSITY OF A CLIENT PLAN OF A PARENT WHOSE CHILD HAS BEEN TAKEN INTO CUSTODY

Ronimus, Susanna

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

November 2015

Supervisor: Rautava, Heli

Number of pages: 41

Appendices: 3

Keywords: custody, parenthood, client plan

The purpose of this thesis was to find information about the client plan of a parent whose child has been taken into custody. The subject was studied from the view of the importance of making client plans for parents. The main point of the results was the social workers' experiences about writing client plans for parents. In addition to that the results were viewed from the point of the benefits that the client plan brings to the child, the parent and the social worker.

The theoretical framework for this research focuses on concepts related to child care and foster care and custody in it. It deals with the matters of parenthood, parent's position in foster care, supporting the parent and the client plan and its documentation.

The client of this thesis was Pori Social and Health Services. Six social workers were interviewed and the results were gathered based on these interviews. This thesis was carried out as a qualitative research.

The research found that the client plans for the parents are not always made even though those are ordered by law. Quantity of these client plans has been low because of inadequate resources. The social workers considered that working with biological parents is very important because supporting the parents is significant also for the child's overall well-being.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	LASTENSUOJELU JA HUOSTAANOTTO	7
2.1	Lastensuojelu	7
2.2	Huostaanotto	7
2.3	Sijaishuolto	9
2.4	Sosiaalityöntekijän asema sijoitusprosessissa.....	10
3	VANHEMMUUDEN TUKEMINEN SIJAISHUOLLOSSA.....	11
3.1	Vanhemmuus ja huoltajuus.....	11
3.2	Vanhemman asema huostaanoton aikana	13
3.3	Vanhemmuuden tukeminen	13
3.4	Asiakassuunnitelma vanhemmuuden tukemiseksi.....	15
3.4.1	Dokumentointi.....	16
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS	17
4.1	Tutkimuskohde ja tutkimuksen rajaus	17
4.2	Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä	19
4.3	Aineiston keruu ja teemahaastattelu	20
4.4	Aineiston analyysi.....	20
4.5	Tutkimuksen luotettavuus	21
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	22
5.1	Sosiaalityöntekijöiden kokemukset	22
5.2	Asiakassuunnitelman laatiminen	24
5.3	Asiakassuunnitelman sisältö	26
5.4	Asiakassuunnitelman hyöty vanhemmalle.....	27
5.5	Asiakassuunnitelman hyöty lapselle	30
5.6	Asiakassuunnitelman hyöty sosiaalityöntekijälle	32
6	KEHITTÄMISIDEAT.....	33
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	36
8	POHDINTA.....	37
	LÄHTEET.....	40
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Vuonna 2007 uudistettu lastensuojelulaki astui voimaan 1.1.2008, jolloin lain 30§ 3 momenttiin lisättiin kohta huostaanotetun lapsen vanhemman oikeudesta omaan asiakassuunnitelmaan. Laki sanoo, että vanhemmalle on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. (Lastensuojelulaki 417/2007, 30 §.) Asiakassuunnitelmien tekeminen ei ole kuitenkaan rutinoitunut vielä sosiaalityöntekijöiden työnkuvaan ja niiden tekeminen on ollut sen vuoksi edelleen vähäistä. Tässä opinnäytetyössä etsitään vastauksia siihen, miksi niitä pitäisi tehdä enemmän. Entä milloin sen laatiminen vanhemmalle on tarpeetonta?

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Porin perusturva. Porin perusturvakeskus järjestää sosiaali- ja terveystalot Porin, Merikarvian ja Ulvilan asukkaille (Porin kaupungin www-sivut 2015). Aihetta tutkitaan sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta ja he tuovat ääntänsä kuuluviin vastatessaan haastattelukysymyksiin: 1) Millaisia kokemuksia sinulla on asiakassuunnitelmien laatimisesta? 2) Tarjotaanko vanhemmille mahdollisuutta omaan asiakassuunnitelmaan? 3) Miten vanhemmat suhtautuvat tarjottuun apuun? 4) Täytyisikö asiakassuunnitelmia laatia enemmän? Millä perusteella? 5) Mitä hyötyä vanhempien asiakassuunnitelmista on huostaanotetulle lapselle? 6) Minkälaisiin asioihin asiakassuunnitelmassa kiinnitetään huomiota? 7) Minkälaista tukea vanhemmat tarvitsevat tai haluavat? 8) Minkälaisia vaikeuksia asiakassuunnitelman laatimiseen liittyy? 9) Kuinka usein ja millä tavalla asiakassuunnitelmien tavoitteiden toteutumista arvioidaan? 10) Millä muulla tavalla vanhempia tuetaan, jos asiakassuunnitelmaa ei ole tehty? Haastateltavat työskentelevät sekä sijaisperheisiin että lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten sosiaalityöntekijöinä.

Opinnäytetyössä korostuu sosiaalityöntekijöiden kokemukset asiakassuunnitelman laatimisen tarpeellisuudesta tai tarpeettomuudesta. Lisäksi he tuovat omien kokemustensa pohjalta myös vanhemman ja lapsen näkökulmaa aiheeseen. Aihetta tarkastel-

laan asiakassuunnitelmien tarjoamien hyötyjen kannalta. Onko vanhemman asiakassuunnitelmasta hyötyä itse vanhemmalle, hänen lapselleen, entäpä sosiaalityöntekijälle?

Aihe on tutkimuksen kohteena mielenkiintoinen ja haasteita tarjoava, sillä siitä ei löydy kovinkaan paljon teoriaa. Tutkimuksen lähtökohtana on lastensuojelulaki ja sen soveltaminen. Muita lähteitä aiheen tarkasteluun tarjoaa sosiaalialan ammattikirjallisuus, jota käytän teoreettisen viitekehyksen muodostamiseen.

Tavoitteenani on selkiyttää sosiaalityöntekijöiden tekemää työtä vanhempien asiakassuunnitelmien osalta. Opinnäytetyön kirjoittamisessa huomioidaan sosiaalityöntekijöiden kehittämisideat asiakassuunnitelmien laatimisen osalta, joten toivon, että myös niistä olisi hyötyä sosiaalityöntekijöiden tekemälle työlle.

Itselleni kyseinen aihe tarjoaa mielekkään oppimiskokemuksen, koska tulevana sosionomina haluaisin työskennellä hoito- ja kasvatustyön ohjaajana lastensuojelulaitoksessa. Olen tehnyt opiskelujen ohessa sijaisuuksia, joten lasten asiakassuunnitelmat ovat käyneet minulle tutuiksi. Vanhemman asiakassuunnitelma ja siihen liittyvät asiat ovat minulle puolestaan uutta tietoa, joten tämän tutkimuksen tekeminen mahdollistaa minulle uusien asioiden oppimisen sekä niiden hyödyntämisen käytännön työssä.

2 LASTENSUOJELU JA HUOSTAANOTTO

2.1 Lastensuojelu

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuun ja kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevät viranomaiset tukevat omalta osaltaan vanhemmuutta ja pyrkivät tarjoamaan perheelle varhaista tukea sekä ohjaavat perheen tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun on tuettava lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1-2 §.)

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jota toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Avohuollon tukitoimien lisäksi myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lastensuojelulaissa lapsi määritellään alle 18-vuotiaaksi. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 §, 6 §.)

Lastensuojelun on tuettava lapsen kasvatuksesta ja hoidosta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun tarkoitus on pyrkiä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Ensisijaisesti on otettava huomioon lapsen etu lastensuojelun tarpeen arvioita tehdessä sekä lastensuojelua toteutettaessa. (Räty 2012, 8.)

2.2 Huostaanotto

Huostaanoton perusteena lastensuojelulain mukaan on lapsen kasvuoloissa olevat puutteet sekä lapsen oma käyttäytyminen, jotka uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä. (Lastensuojelu laki 417/2007, 40 §.)

Puutteet lapsen kasvuolosuhteissa voivat perustua vanhempien tai lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden puutteelliseen kasvatustaitoon, mielenterveysongelmiin tai päihdeongelmiin. Lapsen kehitystä vakavasti vaarantaviin tekijöihin kuuluu myös lapsen perushoidon tai lapsen tarpeenmukaisen terveydenhuollon laiminlyönti, samoin lapsen kaltoinkohtelu. Lapsen kaltoinkohtelu voi ilmetä esimerkiksi lapsen pahoinpitelynä tai seksuaalisena hyväksikäyttönä. Aina lapsen puutteelliset kasvuolosuhteet eivät johdu kodin olosuhteisiin liittyvistä ongelmista, vaan lapselle läheiset henkilöt voivat aiheuttaa lapsen kehityksen tai turvallisuuden vaarantumisen. Tällaisiin tilanteisiin lapsen vanhemmat eivät välttämättä pysty tai osaa puuttua. (Räty 2012, 312 -313.)

Lapsen oma käyttäytyminen voi olla huostaanoton peruste, jos se vaarantaa vakavasti hänen terveyttään ja kehitystään. Tällaisia perusteita voivat olla lapsen päihteiden käyttö ja sellainen lapsen rikollinen toiminta, jota ei pidetä vähäisenä. Myös lapsen koulunkäynnin laiminlyönti voi olla yhtenä tekijänä huostaanottopäätöksessä, mutta pelkkä koulunkäynnin laiminlyönti ei luo vielä perusteita lapsen huostaanotolle. (Räty 2012, 315 -316.)

Lastensuojelulain mukaan huostaanottoon voidaan ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet ovat riittämättömiä lapselle, tai ne eivät ole sopivia lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi. (Lastensuojelu laki 417/2007, 40 §.) Huostaanotto ja sijaishuollon järjestäminen on viimesijaisin keino turvata lapsen kasvu ja kehitys. Ensisijaisesti pyritään aina siihen, että lapsi voisi asua vanhempiensa luona. Huostaanotossa puututaan perustuslaissa säädettyihin lapsen oikeuksiin sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen takaamaan perhe-elämän suojaan. Vaikka lapsen oikeuksiin osittain puututaankin, on myös lapsen oikeus saada riittävää suojelua sekä lapsen edun mukaista hoitoa ja huolenpitoa, jota huostaanotolla ja sijaishuollolla pystytään järjestämään. (Räty 2012, 311 -312.)

Ennen huostaanottopäätöstä tulee varmistua siitä, että perheen tukemiseksi on tehty kaikki mahdollinen. Arvioinnin tulee tapahtua lapsen näkökulmasta ja olla lapsilähtöistä. Laadultaan hyvässä huostaanotossa otetaan sekä lapsen että vanhempien mielenkiinnon, toivomukset ja kulttuuritausta huomioon. Huostaanottotilanteessa keskustellaankin tiiviisti lapsen, vanhempien ja huoltajien kesken sekä pyritään hyvään yhteistyöhön perheen kanssa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015.)

Huostaanotto on voimassa toistaiseksi lastensuojelulain mukaan. Huostaanotto pitää lopettaa, jos lapsen huostassa pidolle ei ole enää perusteita ja lastensuojelun työntekijät luottavat, että huoltajat pystyvät huolehtimaan lapsesta ja turvaamaan lapsen kasvun ja kehityksen. Huostaanotto tulee myös lopettaa, jos lapsen oma käytös on muuttunut, eikä lapsi vaaranna enää kasvuaan ja kehitystään omalla käytöksellään. Lapsen oma sosiaalityöntekijä arvioi huostassapidon jatkamista vähintään kerran vuodessa. Sijais-huolto päättyy kuitenkin viimeistään, kun lapsi täyttää 18 vuotta. (Ensi- ja turvakotien liiton www-sivut 2015.)

2.3 Sijaishuolto

Lastensuojelussa käytetään ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, ellei lapsen etu muuta vaadi. Kun lapsen etu edellyttää sijaishuoltoa, se on järjestettävä viivytyksettä. Sijais-huollossa perheen jälleenyhdistäminen on otettava huomioon lapsen edun mukaisella tavalla. (Lastensuojelulaki 417/2007, 4 §.)

Sijaishuoltoa järjestettäessä, on arvioitava, onko sijaishuolto lastensuojelun keskeisten periaatteiden mukaisesti lapsen edun mukaista. (Lastensuojelu laki 417/2007, 40 §.) Lapsen etua arvioitaessa on mietittävä tarjoaako sijaishuoltopaikka lapselle paremman hoidon ja huolenpidon muun muassa asettamalla rajoja ja valvontaa, turvaamalla lapsen koulunkäyntiä, tarjoamalla enemmän hellyyttä ja ymmärrystä, turvaamalla henki-sen ja ruumiillisen koskemattomuuden, valmentamalla lasta itsenäiseen elämiseen ja saamalla lapsi lopettamaan vahingollisen elämäntapansa. (Räty 2012, 322.)

Lapsen sijaishuolto järjestetään kodin ulkopuolelle sekä kiireellisesti sijoitetun että huostaanotetun lapsen kohdalla. Yksityiskoti, ammatillinen perhekoti, koulukoti tai muu lastensuojelulaitos voi toimia lapsen sijaishuoltopaikkana. Lapsen elämään tulee luoda jatkuvuutta ja pysyvyyttä, joten toistuvia sijoituksia pyritään välttämään. Lapsen siirtäminen sijoituspaikasta toiseen luo lapselle juurettomuutta ja turvattomuutta sekä vahingoittaa lapsen kehitystä. Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle siirtää lapsen huollon osittain sosiaalitoimelle. (Taskinen 2010, 124.) Siitä huolimatta vanhempia tulisi tukea ja tarjota heille ammattiauttajien apua tai vertaistukiryhmiä. Vanhempien

tukeminen auttaa osaltaan myös lapsen kiinnittymiseen sijoituspaikkaan, sillä lapsi kaipaasi asiassa vanhempien hyväksynnän. (Taskinen 2010, 142.)

Lapsen läheisverkosto on kuitenkin kartoitettava ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle, ellei asian kiireellisyys tai muu perusteltu syy estä sen tekemistä. Läheisverkoston kartoittamisessa selvitetään voisiko vanhempi, jonka luona lapsi ei pääasiallisesti asu tai joku sukulaisista tai muista lapselle läheisistä henkilöistä ottaa lapsen luokseen asumaan tai muulla tavalla osallistua lapsen tukemiseen. Myös lapsen asumisessa ja sijoituspaikan kartoituksessa asia on ratkaistava lapsen edun mukaisesti. (Lastensuojelulaki 417/2007, 32 §.)

2.4 Sosiaalityöntekijän asema sijoitusprosessissa

Sosiaalityöntekijällä on oikeus saada asiantuntija-apua muilta asiantuntijoilta ja viranomaisilta. Huostaanottotarvetta arvioitaessa sosiaalityöntekijä voi pyytää lausuntoja lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoilta. Näitä voivat olla mm. päivähoito, koulu, perheneuvola ja terveydenhuolto. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015.)

Huostaanottoa tehdessä on varmistuttava siitä, että huostaanotto on lapsen kannalta paras vaihtoehto turvaamaan lapsen kehitystä. Huostaanoton on oltava lapsen edun mukaista ja vastattava lapsen yksilöllisen hoidon ja huollon tarpeeseen sekä oltava nykytilanteeseen nähden parempi vaihtoehto. (Räty 2012, 311.)

Sosiaalityöntekijän kannalta huostaanotto on erittäin vaativa tehtävä. Sosiaalityöntekijällä on oltava ammattitaitoa ja resursseja puuttua vaikeaan tilanteeseen. Sosiaalityöntekijällä on oltava mahdollisuus osallistua säännöllisesti työnohjaukseen ja mahdollisuus saada tarvittaessa tukea tiimiltä tai työryhmältä, jossa on kokemusta ja osaamista huostaanotoista. Näiden lisäksi sosiaalityöntekijällä pitää olla saatavilla juridista konsultaatiota sekä mahdollisuus työparityöskentelyyn. Esimiehen tuki on myös tärkeä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015.)

Lapsen asioista vastaavia sosiaalityöntekijöitä koskee yhteistyövelvoite lapsen vanhempia kohtaan. Vaikka sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on viimekätinen oikeus päättää huostaanotetun lapsen huollosta ja hoidosta, on yhdessä vanhempien kanssa arvioitava lapselle annettavan hoidon ja kasvatuksen sisältöä. Tällä lastensuojelulain säännöksellä pyritään turvaamaan lapsen huollon jatkuvuus tekemällä yhteistyötä lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa. (Räty 2012, 422.) Toimivan yhteistyön myötä lapsi voi antaa itselleen luvan kiinnittyä sijaishuoltoon, joka mahdollistaa osaltaan lapsen sijoituksen onnistumisen. Lisäksi toimivalla yhteistyöllä on merkitystä lapsen psyykkiseen hyvinvointiin sekä edellytyksiin tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015.)

Huostaanoton tarkoitus on olla kuitenkin väliaikainen, joten perheen kanssa on työskenneltävä aktiivisesti lastensuojelun jokaisessa vaiheessa. Tarkoituksena on tukea vanhemmuutta ja saada lapsi kotiutumaan sekä lopettaa huostaanotto, jos se on lapsen edun mukaista. Lastensuojeluviranomaisen tulisi arvioida perheen jälleenyhdistämisen edellytyksiä tai vaihtoehtoja jo huostaanottopäätöksessä tai -hakemuksessa. (Räty 2012, 322.)

3 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN SIJAISHUOLLOSSA

3.1 Vanhemmuus ja huoltajuus

Vanhemmuuteen liittyy äitinä ja isänä oleminen, joka on jokaisen vanhemman etuoikeus. Jokainen miettii omaa vanhemmuuttaan ja sitä, onko riittävän hyvä vanhempi. Monet tekijät vaikuttavat siihen millaiseksi isä/äiti kokee itsensä vanhempana tai millaiseksi vanhemmaksi muut hänet määrittelee. Vanhemmuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi oma menneisyys ja tämän hetkinen elämäntilanne. Jokaisen vanhemman tulee kuitenkin tarjota lapselle pysyviä, lämpimiä ja vastavuoroisia ihmissuhteita. Lapsen tulee kokea, että hänestä välitetään ja hänet hyväksytään sellaisenaan. Vanhemman tulee asettaa myös lapselle iänmukaiset säännöt ja rajat. (Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut.)

Arkikielessä äidistä ja isästä puhutaan lapsen vanhempina, mutta oikeudellisessa kielikäytössä sen sijaan puhutaan huoltajista. Yleensä lapsen huoltajina toimivat lapsen vanhemmat. Lapsenhuoltolain mukaan synnyttäneestä äidistä tulee automaattisesti lapsensa huoltaja. Samoin äidin aviomiehestä tulee suoraan lapsen huoltaja, jolloin vanhemmilla on yhteishuoltajuus. Avioliiton ulkopuolisessa suhteessa isän huoltajuuden hakeminen tapahtuu joko isyyden tunnustamisella tai tuomioistuimen ratkaisulla, jonka jälkeen vanhempien on yhdessä sovittava, että myös lapsen isästä tulee lapsen huoltaja. Lapsen huoltajina voi olla kuitenkin myös muut kuin biologiset vanhemmat. Lain mukaan huoltajina voivat toimia henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu. (Kangas 2004, 106 -107.)

Huolehtimisvelvollisuus lapsesta kestää siihen asti, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta, ellei lapsi ole sitä ennen mennyt avioliittoon. Lapsenhuoltolain mukaan huoltajalla on oikeus päättää mm. lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja asuinpaikasta. Huoltajan tehtävänä on myös edustaa lasta tätä koskevissa asioissa. Huoltaja ei voi kuitenkaan tehdä yksin päätöksiä, vaan lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden on otettava huomioon myös lapsen oma mielipide ja toive. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983, 3-4 §.)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määrittää lapsen huollon tarkoituksen ja näin ollen tukee myös vanhemmuuden tehtävää. Lain mukaan lapsen huolto tarkoittaa lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamista huomioon ottaen lapsen yksilölliset tarpeet ja toiveet. Lapsen huollossa on otettava huomioon myönteisten ja läheisten ihmissuhteiden turvaaminen lapsen elämässä sekä erityisesti turvattava lapsen ja vanhemman välinen hyvä suhde. Lapsen hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito tulee turvata myös lain mukaan. Lasta kasvattaessa lapsen tulee saada osakseen hellyyttä, turvaa ja ymmärrystä sekä lapsen vastuullisuutta ja aikuisuuteen kasvamista tulee tukea ja edistää. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983, 1 §.)

Nykypäivän vanhemmuus muuttuu jatkuvasti yhä julkisemmaksi. Vanhemmuutta jaetaan julkisten instituutioiden kuten neuvolan, päivähoiton ja koulun kanssa. Vanhemmat saavat kyseisiltä instituutioilta tietoa lasten hoidosta, kasvatuksesta, kehityksestä ja kasvattamisesta. Instituutioiden jakama tieto määrittää myös osaltaan sen, mikä on hyvää ja oikeaa lastenkasvatusta. (Kekkonen 2004, 20 -21.) Ensisijainen vastuu lapsen

hyvinvoinnista ja huolenpidosta kuuluu kuitenkin lapsen vanhemmilla ja mahdollisille muille huoltajille. Heidän tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. (Lastensuojelulaki 417/2007, 2 §.)

3.2 Vanhemman asema huostaanoton aikana

Tavallisesti lapsen vanhemmat tai toinen heistä toimii lapsen huoltajana. Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton yhteydessä huoltajilla olevat tietyt oikeudet siirtyvät sosiaalitoimelle. Lapsen huoltajilla säilyy rajoitettu huoltajuus. Täysimääräiset oikeudet palaavat huoltajille, kun huostaanotto päättyy. Lapsen huoltajien edunvalvojan oikeudet säilyvät huoltajilla huostaanotosta riippumatta, joten huoltajilla on oikeus edustaa lasta lapsen omaisuutta ja taloudellisia asioita koskevissa asioissa, ellei siihen ole esitettyä. Sosiaalityöntekijät tekevät kuitenkin huostaanoton aikana yhteistyötä lapsen ja huoltajien kanssa kaikissa lasta koskevissa asioissa. (Taskinen 2010, 138.)

Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää huostaanotetun lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, opetuksesta, terveydenhuollosta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta. Lastensuojelun työntekijää koskee yhteistyövelvoite, joka tarkoittaa, että lapsen huollon jatkuvuuden turvaamiseksi on tehtävä yhteistyötä lapsen huoltajien kanssa. Esimerkiksi opetuksesta tai terveydenhuollosta päätettäessä on keskusteltava vaihtoehdoista myös huoltajien kanssa. Uskonnosta, kansallisuudesta ja niimestä päättämisen oikeus säilyy aina huoltajilla. (Taskinen 2010, 141 -142.)

3.3 Vanhemmuuden tukeminen

Perheen sosiaaliset ongelmat, esimerkiksi vanhemmuudessa ilmenevät puutteet tai päihteiden käyttö voivat aiheuttaa vanhempiin kohdistuvaa osoittelua tai vaikenemista. Vanhempien syyttely tai asioista vaikeneminen ei ole ratkaisu, vaan olisi tärkeää keskustella yhdessä vanhemman kanssa sosiaalisista ongelmista. Päihteiden käyttöä voidaan tarkastella lapsen näkökulmasta, että mitä se tarkoittaa lapsen kannalta ja miten se näkyy vanhemmuuden toteutumisessa. Keskustelussa tulisi keskittyä myös vanhem-

man jaksamiseen ja tuoda esille jaksako hän huolehtia lapsesta. Vanhemmuuden arvioinnissa ei ole tarkoitus selvittää vanhemman asioita, vaan keskittyä vanhemmuuden toteutumiseen suhteessa lapseen. (Kekkonen 2004, 33.)

Kasvatuksen ammattilaisten sekä vanhempien ja perheiden välinen yhteistyö ja vanhempien näkemysten arvostaminen ja kuuleminen näyttäytyy tärkeänä elementtinä sujuvalle yhteistyölle. Vanhempi tulkitsee aina myös itseään vanhempana, kun hän tulkitsee lapsen tilannetta ja mahdollisia vaikeuksia. Tässä kasvatuksen ammattilaisella on myös suuri rooli, millä tavalla vanhempi kokee onnistuneensa lapsen vanhempana ja kasvattajana. Jos vanhemmalle tulee tunne, että kasvatuksen ammattilainen kiistää tai asettaa vanhemman toiminnan kyseenalaiseksi, vanhemmalle tulee tunne, että myös hänen vanhemmuus asetetaan kyseenalaiseksi. Toisaalta vanhemman tulkitessa, että hänen näkemyksensä hyväksytään, hän kokee, että häntä arvostetaan vanhempana, kasvattajana ja yhteistyökumppanina. (Alasuutari 2003, 170.)

Ongelmalähtöisen lähestymistavan sijaan voitaisiin käyttää voimavarakeskeistä ajattelua ja ratkaisukeskeisyyttä. Lähestymistavassa tärkein perusajatus on keskittyä ratkaisuihin ongelmien sijaan. Voimavara- ja ratkaisukeskeisessä työskentelyssä tarkoituksena on nähdä asiat ja ongelmat voimavaroina sekä päästä eroon toimintatavasta, joka voi johtaa syyttelyyn ja ahdistuneisuuteen. Työskentelyssä keskeisiä periaatteita ovat lisäksi; menneisyyden pitäminen voimavarana, syy-seuraussuhteen vähäinen pohdinta, työskentelyn kohdistaminen tulevaisuuteen sekä vahvuuksien ja onnistumisien etsiminen ja korostaminen. (Saarnio 2014, 247.)

Sijoituksen jälkeen vanhempia ei tulisi jättää yksin, vaan heille tulisi tarjota tukea. Ammattiauttajien tuki ja vertaisryhmät ovat hyviä tukimuotoja sijoituksen jälkeen. Lapsen pitkäaikaisissa sijoituksissa vanhempaa tulisi tukea niin, että hänelle tulee tunne, että hän on tehnyt oikean ratkaisun lapsensa kohdalla. Oikea ratkaisu tässä tilanteessa tarkoittaa sitä, että vanhempi on antanut lapselleen mahdollisuuden huolehtivaan hoitoon. Lapsen kiintyminen uuteen sijoituspaikkaan on paljon kiinni myös vanhemman suhtautumisesta asiaan. Luvan antaessa myös vanhemmalle voi tulla sellainen tunne, jonka kanssa hän voi elää. Lisäksi osittaiseen vanhemmuuteen auttaminen voidaan nähdä vanhemman kannalta kantavana ratkaisuna pitkäaikaisissa sijoituksissa. (Taskinen 2007, 84.)

Huostaanotossa vanhempi elää sokkivaihetta, eikä vanhempi ehkä pysty käsittelemään mitä on tapahtunut. Vanhempien vastaanottokyky voi olla heikentynyttä tässä tilanteessa, ja siksi asioita on käytävä läpi rauhallisesti ja mahdollisesti useaan kertaan. Vanhemmille on perusteltava huostaanoton syyt sekä pidettävä vanhempia ajan tasalla myös koko huostaanotto-prosessin aikana. Jos vanhemmille ei tarjota huostaanoton jälkeen tukea lapsen menetyksen aiheuttamaan suruun ja tuskaan, se voi vaikeuttaa heidän eteenpäin jatkamiseen elämässä. Vaikka vanhemmat tiedostaisivatkin huostaanoton tarpeellisuuden, ei silti huostaanotosta aiheutuvaa surua voida välttää. Vanhempien kokema epäoikeudenmukaisuuden tunne voi lisäksi vaikuttaa myös lapseen. Sijoituksen alkuvaiheessa annettava tuki voi lyhentää vanhempien suruaikaa ja helpottaa jatkotyöskentelyä heidän kanssa. Tieto vanhempien auttamisesta ja tukemisesta on myös lapselle hyvin tärkeää. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015.)

3.4 Asiakassuunnitelma vanhemmuuden tukemiseksi

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle tehdään aina asiakassuunnitelma. Lapsen asiakassuunnitelmaan kirjataan lapsen ja hänen perheensä tuen tarve sekä palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan. Suunnitelmaan kirjataan myös tavoitteet perheen jälleenyhdistämisestä lapsen edun mukaisella tavalla. Vaikka lapsen asiakassuunnitelmaan kirjataan myös vanhempien tuen tarpeita, on silti myös huostaanotetun lapsen vanhemmalle laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma. Vanhemman asiakassuunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. Asiakassuunnitelmaa ei kuitenkaan tehdä, jos sen tekemistä pidetään tarpeettomana. (Lastensuojelulaki 417/2007, 30 §.)

Huostaanotetun lapsen vanhemmilla on tarve ja oikeus saada ohjeita, neuvoja ja tietoja, miten heidän tulee toimia, jotta he pystyvät jatkossa vastaamaan oman lapsensa hoidosta ja huolenpidosta. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää, että vanhemmat tietävät vanhemmuutta tukevista palveluista ja tukitoimista, joita heille voidaan järjestää. Asiakassuunnitelmaan voidaan kirjata millä tavoin vanhempien oma käyttäytyminen tai muu menettely voi vaikuttaa perheen jälleenyhdistämisen tavoitteeseen. Asiakassuunnitelman laatimisesta vastuussa on lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. (Räty

2012, 248.) Asiakassuunnitelman olisi tärkeää sisältää myös vanhempien voimavaroja ja positiivisia asioita, koska tällä tavoin voidaan rakentaa myönteistä suhdetta vanhempiin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015.)

Vanhempien asiakassuunnitelmaan kirjattujen asioiden toteutumista tulee seurata, sillä usein vanhempien kuntoutuminen ja olosuhteiden vakiintuminen liittyvät lapsen kotiuttamisen mahdollisuuksiin. Näyttöä vanhempien kehityksestä täytyy kuitenkin olla pidemmältä ajalta, jotta lapsen pysyväisluonteisesta parantumisesta voidaan varmistua. Muutaman kuukauden hyvä jakso ei siis vielä ole taie lapsen kotiuttamismahdollisuudelle. (Taskinen 2010, 143.)

3.4.1 Dokumentointi

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on usein kokonaiskuva ja – käsitys perheen tilanteesta, joten sen näkyväksi tekeminen on ensiarvoisen tärkeää. Kirjattujen asiakirjojen avulla sosiaalityöntekijä pystyy palaamaan niihin ja tarkistamaan laadittujen sopimusten ja suunnitelmien sisältöjä. Työstä tulee näkyvää ja hyvä dokumentointi palvelee tehdyn työn suunnittelua ja arviointia. Erityisen tärkeää asiakirjojen ylläpidossa on sekä asiakkaan että työntekijän aseman ja oikeuksien turvaaminen. Halutessaan asiakas voi olla mukana asiakastyön dokumentoinnin prosessissa ja vaatia itseään koskevien tietojen korjaamista. Asiakkaalle tulee myös kertoa näistä oikeuksista. (Kääriäinen, Leinonen & Metsäranta 2006, 9-10, 13 -14.)

Sosiaalityöntekijöiden kannalta asiakirjojen kirjoittaminen on valintojen tekemistä sekä eri painotuksien pohtimista, joka sisältää myös vastuuta ja valtaa. Työntekijä osoittaa erilaisilla kirjoittamisen keinoilla ammatillista tietoa ja taitoa. Ajantasaiset muistiinpanot toimivat tunnekuormitusta vähentävänä tekijänä vaikeissa asiakastilanteissa, kun kirjaukset antavat työntekijälle mahdollisuuden keskittyä muihinkin asioihin. Asiakirjojen dokumentoinnissa sosiaalityöntekijän velvollisuuksiin kuuluu:

- selkeän ja ymmärrettävän kielen käyttö,
- huolellisuuden ja suunnitelmallisuuden noudattaminen,
- asiakirjojen luovuttaminen asiakkaalle hänen niitä pyytäessä,
- yhteistyö muiden viranomaisten kanssa lain asettamia ehtoja noudattaen,

- ajantasaisten asiakirjojen laatiminen. (Kääriäinen ym. 2006, 9-10, 16.)

Laadukkaaseen lastensuojelutyöhön yhtensä osana kuuluu hyvin hoidettu dokumentointi. Dokumentoinnin avulla työn suunnitelmallisuus ja jatkuvuus tulee turvattua silloinkin, kun tilanteet muuttuvat ja esimerkiksi perheen kanssa työskentelevä sosiaalityöntekijä vaihtuu. Dokumentointi on tietämisen työväline. (Kääriäinen ym. 2006, 42.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTUS

4.1 Tutkimuskohde ja tutkimuksen rajaus

Opinnäytetyön prosessi alkoi syksyllä 2014, kun aloin suunnittelemaan opinnäytetyön aiheita. Halusin tehdä lastensuojeluun liittyvän opinnäytetyön, mutta aiheen valitseminen tuotti vaikeuksia. Mietin opinnäytetyön tekemistä toiminnallisen, laadullisen ja määrällisen tutkimuksen välillä. Lopullinen aiheen valinta tapahtui 14.10.2014, jolloin sain kuulla Porin Perusturvalta tulleen tutkimuspyynnön. Aiheena oli ”Asiakassuunnitelma huostaanotetun lapsen vanhemmalle”. Minulla oli jo aiempaa kokemusta lasten asiakassuunnitelmista, joten näin tässä tilaisuuden laajentaa lisää tietämystäni lastensuojelutyön saralla. Lasten asiakassuunnitelmista olen saanut kokemusta toimiesani hoito- ja kasvatustyön ohjaajan sijaisena sekä lastensuojelulaitokseen sijoitetun lapsen omaohjaajana.

Aihe oli siinäkin mielessä kiinnostava, koska olin ennen aiheen valintaa lukenut Talentian lehteä, jossa oli artikkeli Lastensuojelun Keskusliiton tekemästä selvityksestä perheiden jälleenyhdistämisestä lastensuojelussa. Artikkelissa kerrottiin, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten vanhemmat kokevat jäävänsä lastensuojelussa liian yksin, eikä heille pystytä tarjoamaan heidän tarvitsemaansa tukea. Mahdollisista perheiden jälleenyhdistämisistä puuttuvat konkreettiset tavoitteet. Vanhemmat, jotka olivat vastanneet Lastensuojelun Keskusliiton tekemään kyselyyn, olisivat toivoneet enemmän tukea sijoituksen aikana syntyneiden traumojen purkamiseen, vertaistukea, sopeutumisvalmennusta sekä peruspalveluja ilman lastensuojelun asiakkuutta. Selvityksessä oltiin sitä mieltä, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä olisi paras taho

ottamaan vastuuta vanhempien kanssa tehtävästä työstä. Sosiaalityöntekijät joutuvat kuitenkin priorisoimaan työtänsä suurten asiakasmäärien vuoksi, jolloin vanhemmat voivat jäädä ilman riittävää huomiota ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän työn pääpaino kohdistuu lapseen. (Liian vähän tukea perheille 2013, 10.)

Aiheena ”Asiakassuunnitelma huostaanotetun lapsen vanhemmalle” oli liian laaja, joten syksyn aikana oli tarkoitus rajata aihetta. Alun perin ajattelin, että lähtisin tutkimaan aihetta huostaanotettujen lasten vanhempien näkökulmasta haastattelemalla heitä. Opinnäytetyötäni ohjaavan opettajan kanssa keskustellessani sain kuitenkin paljon uusia näkökulmia aiheen tutkimiseen. Rajauksessa oli mahdollista ottaa huomioon myös asiakassuunnitelman ympärillä toimivan verkoston toimiminen käytännössä. Muita ideoita aiheen rajaajina olivat perhe, kunta ja lastensuojelulaitos/sijaisperhe-näkökulmat.

Joulukuussa päätin kuitenkin, että tutkin aihetta sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Valitsin rajaukseksi juuri tämän, koska ajattelin, että tulevana sosionomina hyödyn eniten tämän aiheen tiimoilta asiantuntijoiden tiedoista ja kokemuksista. Olin kuullut, että huostaanotettujen lasten vanhemmille tehtävien asiakassuunnitelmien määrä on vähäinen. Halusin tutkia miksi näin on, vaikka lastensuojelulaki velvoittaa tekemään huostaanotetun lapsen vanhemmalle asiakassuunnitelman, ellei sen tekemistä pidetä tarpeettomana (Lastensuojelulaki 417/2007, 30§.). Ajattelin, että sosiaalityöntekijöitä haastattelemalla ja heidän kokemustensa myötä vanhempien asiakassuunnitelmien laatimiseen voisi saada kehittämisideoita ja opinnäytetyöni voisi selkiyttää sosiaalityöntekijöiden tekemää työtä vanhempien asiakassuunnitelmien osalta.

Pääsin esittelemään opinnäytetyön aihettani sijaishuollon yhteiseen palaveriin 21.4. Porin lastensuojelutoimistoon, jolloin opinnäytetyöhön suostuneet sosiaalityöntekijät saivat minulta saatekirjeen (LIITE 1) ja haastattelulomakkeen (LIITE 2), jossa oli valmiina haastattelussa kysyttävät kysymykset. Valmiiksi annettujen kysymysten avulla sosiaalityöntekijät pystyivät varautumaan jo ennakoon haastattelutilanteeseen sekä kysymyksiin vastaamiseen. Osa sosiaalityöntekijöistä olikin hyödyntänyt haastattelulomaketta ja tehnyt muistiinpanoja haastattelutilannetta varten.

Lähtiessäni tutkimaan aihetta ja keräämään analysoinnin pohjaksi teorian tietoja huomasin, että huostaanotetun lapsen vanhemmille tehtävistä asiakassuunnitelmista ei juurikaan löytynyt tietoa. Tutkimastani aiheesta on ilmestynyt kuitenkin pro gradu vuoden 2015 maaliskuussa. Tämän aiheen valitessa, ajattelin, että aihetta ei ole aiemmin tutkittu ja pidinkin sen vuoksi aihetta itselleni mielenkiintoisena ja haasteita tarjoavana. Jokainen tutkija tutkii kuitenkin aihetta eri näkökulmista ja tekee erilaisia ratkaisuja ja päätelmiä tutkimuksen sisällön suhteen, joten en antanut sen vaikuttaa oman opinnäytetyöni tekemiseen. En perehtynyt kummemmin pro graduun, jotta se ei ohjailisi liikaa oman opinnäytetyöni tekemistä. Halusin tehdä opinnäytetyöstä kuitenkin oman näköisen ja tarkastella aihetta omasta ja tärkeiksi kokemista näkökulmista.

4.2 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Valitsin tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimuksen, sillä se sopii tutkimuksiin, joissa tavoitteena on ymmärtää, selittää ja tulkita sosiaalisen todellisuutemme ilmiöitä sekä niihin liittyviä käytäntöjä ja merkityksiä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään myös ymmärtämään ihmisiä, ryhmiä tai organisaatioita näiden sosiaalisten ilmiöiden tuottajina, tulkitsijoina ja kuluttajina. (Henttonen 2008.) Tavoitteenani on kuvata sosiaalityöntekijöiden kokemusten kautta huostaanotetun lapsen vanhemmalle laadittavien asiakassuunnitelmien tarpeellisuutta, joten siksi laadullisen tutkimusmenetelmän käyttö on perusteltua.

Laadullisessa tutkimuksessa teorialla on merkittävä osuus tutkimuksen tekemisessä. Johdatus laadulliseen tutkimukseen (1998) väittää, että laadullinen tutkimus tarvitsee jopa määrällistä tutkimusta enemmän teorian tietoja. Ilman teoriaa ei voida puhua tutkimuksesta, vaan tällöin kyse on selvityksestä. Tutkimukset usein lähtevätkin teoriasta, ja aineiston analysoinnin jälkeen voidaan palata tarkastelemaan tukeeko teoria ja tutkimuksesta saatu aineisto toisiaan. (Eskola & Suoranta 1998, 81 -82.)

Huostaanotettujen lasten vanhemmille tehtävistä asiakassuunnitelmista ei juurikaan ole tehty aikaisempaa tutkimusta, joten ennakkotiedot tutkittavasta asiasta jäävät melko pieneksi. Jos tietoa on niin vähän kuin oletetaan olevan, tutkimuksen tulosta ei ole yleensä mahdollista ennustaa (Metsämuuronen 2006, 38 -39).

4.3 Aineiston keruu ja teemahaastattelu

Aineiston keruu toteutettiin teemahaastatteluna. Haastattelussa haastatteliija esittää kysymykset henkilökohtaisesti haastateltavalle. Aineiston keruun muotona haastattelu antaa mahdollisuuden tarkentaa kysymyksen vastauksia sekä oikaista väärinkäsityksiä. Haastattelu on joustava aineiston keruun muoto, sillä se antaa haastattelijalle vapauden käydä keskustelua haluamallaan tavalla ja esittää kysymykset siinä järjestyksessä kuin haastatteliija katsoo aiheelliseksi. Tärkeintä haastattelussa on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta. Riittävän tiedon saamiseksi on suositeltavaa antaa haastattelukysymykset haastateltaville jo etukäteen. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 73.) Tässä tutkimuksessa haastateltavat saivat saatekirjeen ja kysymyslomakkeen jo 3 viikkoa ennen ensimmäisen henkilön haastattelua. Haastattelut toteutettiin toukokuun aikana kolmena erinä päivänä Porin lastensuojelutoimistossa. Haastateltavia sosiaalityöntekijöitä oli 6.

Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa edetään etukäteen valitun teeman varassa. Teemahaastattelussa korostuu ihmisten omat tulkinnat ja merkitykset kyseisestä asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 75.) Tässä tutkimuksessa teemana oli huostaanotettujen lasten vanhemmille tehtävät asiakassuunnitelmat sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Teemahaastattelu antoi hyvät raamit haastattelun käymiselle sekä riittävien tietojen saamiselle.

4.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysin ensimmäinen vaihe oli nauhoitettujen haastattelujen kuuntelu ja litterointi. Litterointi oli työlästä, mutta samalla todella antoisaa. Litterointi lisäsi vuoropuhelua tutkimusaineiston kanssa. Haastatteluiden muuttaminen tekstimuotoon helpotti tutkimusaineiston analysointia. (Vilkkä 2015, 137.)

Laadullisen tutkimuksen aineistoista löytyy aina paljon mielenkiintoisia aiheita tutkittavaan aiheeseen liittyen, joita ei ole tullut edes ajateltua ennen aineiston keruuta. (Tuomi, T. & Sarajärvi, A. 2011, 92.) Tässäkin tutkimuksessa kävi juuri näin ja aiheen

pitäminen rajatussa aiheessa tuotti välillä vaikeuksia. Käsittelen tarkemmin näitä aiheeseen liittyviä uusia näkökulmia pohdinta-osiossa. Niistä voi olla hyötyä sosiaalialan opiskelijoille, joilla opinnäytetyön aiheen miettiminen on ajankohtaista.

Sisällönanalyyseissa aineistosta erotellaan ne asiat, jotka liittyvät tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimustehtävään. Analysointitekniikkana voidaan käyttää luokittelua, teemoittelua tai tyypittelyä. Tässä tutkimuksessa aineiston keruu toteutettiin teemahaastatteluna, joten aineiston pilkkominen oli suhteellisen helppoa jo valmiin teemoittelun vuoksi. (Tuomi, T. & Sarajärvi, A. 2011, 92 -93.)

4.5 Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tehtävänä on jatkuvasti pohtia tekemiään ratkaisuja teorian ja aineiston välillä, jolloin tutkijan on otettava kantaa analyysin kattavuuteen sekä tutkimuksen luotettavuuteen. Laadullinen tutkimus antaa määrälliseen tutkimukseen verrattuna suuremman vapauden kulkea edestakaisin aineiston analyysin, tehtyjen tulkintojen ja tutkimustekstin välillä, joka herättää myös kysymyksiä tutkimuksen luotettavuudesta. Eskola ja Suoranta tuovat teoksessaan ilmi, että tutkija onkin itse luotettavuuden pääasiallinen kriteeri. Tämän myötä voidaan ajatella, että tutkimuksen luotettavuuden arviointi koskee siis koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 1998, 209.) Luotettavuuden arvioinnin kohteena on tutkijan rehellisyys tutkimuksen teossa sekä hänen tekemät valinnat ja ratkaisut. Näin ollen tutkijan tulee arvioida tutkimuksensa luotettavuutta jokaisen ratkaisun kohdalla. (Vilkkä 2015, 196 -197.)

Kvalitatiivinen tutkimusta ja tutkimuksen analysointia voidaan pitää osittain onnistuneena, jos tutkimus johtaa uusien ongelmien tai toisin sanottuna uusien tutkimustarpeiden jäljille. Potterin ja Wetherellin (1987) mukaan koherenssi, osallistujien orientaatio, uudet ongelmat ja hedelmällisyys varmistavat osaltaan tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen analyysin luotettavuutta ja paikkansapitävyyttä voidaan pitää jokseenkin realistisena, kun tutkimukseen osallistuneet ovat todenneet analyysin sisällön oikeaksi. (Eskola & Suoranta 1998, 222 -223.)

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tuloksissa olen verrannut sosiaalityöntekijöiden haastattelujen sisältöjä keskenään sekä tarkastellut niiden yhteneväisyyttä teorian tietoon. Haastattelin opinnäytetyöhön 6 sosiaalityöntekijää ja tulokset on poimittu heidän puheistaan. Haastatteluiden sisällöt olivatkin melko yhteneväiset teorian tietojen kanssa. Vanhempien kanssa työskennellessä useampi sosiaalityöntekijä korosti puheissaan voimavarakeskeisen ja ratkaisukeskeisen ajattelutavan tärkeyttä. Lisäksi osan sosiaalityöntekijän puheet olivat melkein kuin suoraan käyttämistäni lähteistä. Tämän pohjalta voinkin todeta, että teoria ja sosiaalityöntekijöiden kokemukset tukivat toisiansa.

Haastatteluiden sisällöistä selvisi kuinka tärkeänä sosiaalityöntekijät pitävät vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä asiakassuunnitelmien laatimista heille. Asiakassuunnitelmien laatiminen huostaanotettujen lasten vanhemmille on siitä huolimatta ollut kuitenkin vähäistä, joten olen poiminut haastatteluista mielestäni tärkeimmät kohdat hyödyttämään sosiaalityöntekijöiden tekemää työtä.

5.1 Sosiaalityöntekijöiden kokemukset

Jokainen haastateltava toi puheessaan esille sen, että kokemukset huostaanotettujen lasten vanhemmille tehtävistä asiakassuunnitelmista ovat vähäiset. Sosiaalityöntekijät ovat lapsen asioista vastaavia työntekijöitä, joten lasta koskevat asiat ovat ensisijaisia. Lastensuojelussa lapsi on aina keskiössä, ja jos kaikille lapsillekaan ei ole saatu aikaiseksi heille kuuluvaa asiakassuunnitelmaa, jää vanhemmille tehtävät asiakassuunnitelmat helposti myös tekemättä. Sosiaalityöntekijät korostivat kuitenkin puheissaan, että työ perustuu aina suunnitelmallisuuteen, joten vaikka kirjallisia asiakassuunnitelmia ei olisi vanhemmille tehtykään, on niistä sovittu suullisesti vanhempien kanssa. Lisäksi vanhempien tuen ja palveluiden tarpeita kirjataan lasten asiakassuunnitelmiin sekä sosiaalityöntekijät tekevät suunnitelmaa myös asiakaskertomukseen. Osa haastateltavasti korosti myös vahvasti yhteistyön merkitystä lapsen ja perheen välillä.

”Onha se lapsi aina keskiössä lastensuojelussa, mutta siinä on lapsen lisäksi kokoajan läsnä sijaisvanhemmat, sijaisperhe ja biologiset vanhemmat, ja siitä työstä ei kerta kaikkiaan tule mitään, jos ei tehä yhteistyötä.”

Kysyttäessä jokainen sosiaalityöntekijä oli sitä mieltä, että asiakassuunnitelmia tulisi laatia enemmän huostaanotettujen lasten vanhemmille. Jokainen haastateltava sanoi asiakassuunnitelmien vähäisten laatimisten syyksi ajanpuutteen. Asiakasmäärät ovat yhtä sosiaalityöntekijää niin suuria, että sosiaalityöntekijöiden on priorisoitava omaa työtänsä ja laitettava asiat tärkeysjärjestykseen. Lasten asioista vastaavina sosiaalityöntekijöinä lasten asiat menevät etusijalle. Sosiaalityöntekijät ajattelivat, että jos asiakasmäärät olisivat pienempiä, niin silloin myös vanhempien asiakassuunnitelmien tekemiseen pystyttäisiin kiinnittämään enemmän huomioita. Toukokuussa sosiaalityöntekijöitä haastateltaessa asiakasmäärät olivat 50 asiakkaan paikkeilla ja näihin määriin lasketaan siis vain lapset. Jos asiakasmääriin lisättäisiin vielä vanhemmat, tulisi asiakkaita olemaan jokaisella sosiaalityöntekijällä yli 100, riippuen vanhempien määrästä.

”Ei ole aikaa ja se on varmasti suuri syy. Ku mieltii, että meil on jokasel lähempänä 50 lasta asiakkaana ni kumminki heil tehdä suurimmal osal 2 kertaa vuodes asiakassuunnitelma, ni jotenki sitä on pidetty ensisijasena, että se lapsen asu tulee tehtyy. Ja sit vaikeimmissa tapauksissa on tehty myös vanhemmille ja joku ovat osanneet sitä toivoo että haluaa.”

Osa haastateltavista koki, että vähäisen kokemuksen vuoksi tarvitsisi olla myös enemmän työyhteisön kesken aikaa jakaa kokemuksia vanhempien asiakassuunnitelmista. Sosiaalityöntekijöillä on erilaisia ajatuksia kenelle asiakassuunnitelmaa tulisi tarjota ja mitkä ovat ohjeistukset suunnitelman tekemiselle. Sosiaalityöntekijöille on järjestetty lakikoulutusta. Heillä on myös valmis pohja huostaanotetun lapsen vanhemmalle tehtävästä asiakassuunnitelmasta, mutta muuten suunnitelman tekemistä ei ole sen enempää käyty läpi. Vanhempien asiakassuunnitelmiin on nyt alettu kiinnittämään enemmän huomioita, ja sosiaalityöntekijöiden yhteisenä tavoitteena on, että vanhempien asiakassuunnitelmia tulisi tehtyä 5-10 vuodessa.

”Yhdes kehittämissiltapäivässä puhuttiin, että pitää skarpata tän asian kanssa. Et ei sen enempää olla käyty läpi, mut meillä on valmis pohja, että miten tehdään. Yleisesti aattelen, että pitäis olla aikaa ja vaihtaa kokemuksia monestakin asiasta.”

Sosiaalihuollon henkilöstölle on järjestettävä riittävästi täydennyskoulutusta riippuen peruskoulutuksen pituudesta, työn vaativuudesta ja toimenkuvasta. Kunnan tulee huolehtia sosiaalihuollon henkilöstön riittävästä osallistumisesta täydennyskoulutuksiin, mutta sosiaali- ja terveysministeriö voi tarvittaessa antaa asetuksella tarkemmat säännökset niihin liittyen. (Sosiaalihuoltolaki 50/2005, 53 §.)

5.2 Asiakassuunnitelman laatiminen

”Huostaanotetun lapsen vanhemmille on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kuten päihde- ja mielenterveyshuollon kanssa.” (Lastensuojelulaki 417/2007, 30 §.)

Vaikka haastatteluissa kävi ilmi, että sosiaalityöntekijät ovat tehneet kovin vähän vanhempien asiakassuunnitelmia, niin siitä huolimatta kyseisestä aiheesta saatiin hyvää keskustelua aikaiseksi. Muutama haastateltavista kertoi itse tarjonneensa mahdollisuutta asiakassuunnitelmaan. Muut antoivat puheissaan ymmärtää, että siitä kertominen ei ole ollut kovin aktiivista. Itse asiakassuunnitelman puheeksi ottaneet sosiaalityöntekijät perustelivat tarjoamista sillä, että asiakassuunnitelma on huostaanotetun lapsen vanhemman oikeus sekä sen tekeminen on lakisääteistä. Osa vanhemmista osaa itsekin vaatia asiakassuunnitelman tekemistä, mutta jos heille ei ole kerrottu kyseisestä mahdollisuudesta, vanhempi voi jäädä ilman hänelle kuuluvaa oikeutta.

”Sillo ku tehdään lapsen asiakassuunnitelmaa ni siinä kohtaa joku vanhempi voi itse ottaa esille sen tai sitte, jos nähdään, että täs kohtaa vois olla hyvä, ni siinä me esitetää, että tämmönenki ois mahdollista.”

Osa sosiaalityöntekijöistä mietti haastatteluissa milloin olisi oikea aika tehdä vanhemman asiakassuunnitelma. Yksi haastateltavista oli jo kehittänyt toimintatavan vanhempien asiakassuunnitelmien suhteen. Hän ottaa asian puheeksi sijoituksen alkuvaiheessa ja tällä tavalla hän varmistaa, että jokaisen huostaanotetun lapsen vanhempi on tietoinen oikeudestaan. Tavoitteena hänellä on saada tehtyä asiakassuunnitelmat vuoden sisällä sijoituksen alkamisesta. Vanhempien suhtautuminen asiakassuunnitelmien tekemiseen on ollut pääsääntöisesti positiivista, jos niiden tekemistä on ehdotettu.

”Se on nii iso prosessi ja kriisinpaikka se, ku vanhempana jokainen työstää sitä huostaanottoa. Ni mä oon ite kokenu sen niin, et must se on kivempi ehdottaa, ku on päästy sijoituksessa hiukan eteenpäin, et ei oo se vaikein kuohuntavaihe. Toisaalta vois nopeemmin rauhoittaa vanhempaa, jos sen tekis heti, mut se niin riippuu huostaanoton perusteluista, et jos sil vanhemmal on esim. tosi akuuttia päihdekäyttöä, ni silloin ei oo ehkä sopiva ajankohta. Ni usein se ajankohta on hyvä, ku menee vähän paremmin ja on voimavaroja enemmän, ni sillo jaksaa istuu ja työstää sitä, et käydä läpi mitä mun elämään kuuluu tällä hetkellä.”

Huostaanoton jälkeen vanhemmat elävät sokkivaiheessa, jolloin vastaanottokyky, asioiden ymmärtäminen ja muistaminen on heikkoa. Tätä ei huomioida aina riittävästä huostaanottotyöskentelyssä. Vanhempien tukeminen kuitenkin heti kriisin alkuvaiheessa voi lyhentää huostaanoton aiheuttamaa suruaikaa sekä helpottaa myös jatko-työskentelyä perheen kanssa. Sosiaalityöntekijän ei tarvitse kuitenkaan selvitä yksin tukiessa vanhempaa kriisivaiheessa, vaan sosiaalityöntekijä voi ohjata vanhemman muiden palveluiden piiriin. Näitä voivat olla perheneuvola, aikuispsykiatria tai perheyön palvelut. Myös huostaanotettujen vanhempien vertaistukiryhmistä on saatu hyviä tuloksia. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015.) VOIKUKKIA-vertaistukiryhmien palautteiden perusteella useimpia vanhempia on auttanut jo pelkkä tieto siitä, mitä kriisin eri vaiheet ovat ja sen pohtiminen, miten ne näkyvät vanhemmassa itsessään sekä lapsessa. (Voikukkia www-sivut 2015.)

Haastattelutilanteissa mietittiin myös milloin asiakassuunnitelman tekeminen huostaanotetun lapsen vanhemmalle on tarpeetonta. Tarpeettomuudesta tuli kahdenlaisia vastauksia. 2 sosiaalityöntekijää koki, että asiakassuunnitelma on tarpeeton ainoastaan

silloin, kun vanhempi ei ole missään yhteydessä lapseen. Muut ajattelivat, että jos vanhemmalla on asiat kunnossa, eikä hänellä ole muutostarpeita elämässään, niin silloin asiakassuunnitelman laatimista pidetään tarpeettomana. Silloinkin silti vanhempien kanssa keskustellaan ja heitä voidaan tukea muulla tavalla kuin asiakassuunnitelmalla.

”Tarpeetonta on siinä kohtaa laatia asiakassuunnitelmaa, kun vanhempi ei oo missään yhteydessä lapseen.”

”No tietysti jos vanhemman tilanne on esimerkiksi sellane et hän ei oo hakemassa huostaanoton purkua, hän on tyytyväinen perheeseen (sijaisperheeseen) ja hänen oma elämäntilanne on niinkun tasanen, niin siinä kohtaa ehkä nähdään, et se ei ehkä oo sellane kohta, että just nyt häne kohdallaa tarvis se tehdä.”

5.3 Asiakassuunnitelman sisältö

Sosiaalityöntekijöillä on valmis pohja (LIITE 3) vanhemman asiakassuunnitelman tekemiseen. Asiakassuunnitelman laatimisessa käydään läpi huostaanoton syyt ja vanhemman tilanne. Huostaanoton syyt tulevat suoraan lastensuojelulaista, mutta käytännössä syinä ovat vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat, lapsen kiintymyssuhdehäiriöt, lapsen hoitamattomuutta ja turvattomuutta, pahimmassa tapauksessa heitteillejättöä. Nuorista johtuvia syitä ovat itsetuhoinen käyttäytyminen tai ”sukset ristissä” vanhempien kanssa.

Asiakassuunnitelmassa käydään lisäksi läpi tavoitteet vanhemman nykytilanteen parantamiseksi, palvelut ja tukitoimet sekä keinot vanhemmuuden tukemisessa. Monet nostivat haastatteluissa esille Voikukkia-ryhmän, joka on vertaistukiryhmä huostaanotettujen lasten vanhemmille. Vanhempien käyttämiksi tukitoimiksi mainittiin päihdepalvelut, aikuissosiaalityö, mielenterveystoimisto, terapiapalvelut ja perhetyö. Jos perheellä on vielä kotona asuvia lapsia, voidaan kotiin tarjota avoimuuden tukitoimia. Myös sosiaaliohjaaja voi työskennellä vanhempien kanssa. Taloudellinen tuki on sellainen, mitä vanhemmat usein tarvitsevat sekä apua raha-asioiden hoitamisessa. Sosiaalityöntekijät ohjaavat usein vanhempia oikeiden palveluiden piiriin.

”Nyt on tullu niinku isona, ainaki minun mielestä isona tukena tää aikuissosiaalityö, jonka kautta monet vanhemmat on saanu mahdollisuuden kuntouttavaan työtoimintaan.”

Jos vanhemmalla on hoitosuhde jossain sosiaali- ja terveydenhuollon hoitotaholla, voi asiakassuunnitelmaneeuvottelussa olla mukana myös hoitotahon edustaja. Asiakassuunnitelma on kuitenkin vanhemman kohdalla vapaaehtoista, joten hoitotahon edustajat otetaan mukaan, jos se vanhemmalle sopii.

”Jos tää vanhempi on sitä mieltä, että voidaan olla hoitotahoon yhteydessä, niin silloin voidaan olla. Mut täytyy olla ihmisellä myös tietysti se yksityisyys ja siihen se mahdollisuus.”

Asiakassuunnitelman laatimisessa voi tulla puheeksi myös mahdollinen huostaanoton purku, jolloin suunnitelmaan kirjataan sekä vanhempien että sosiaalityöntekijöiden ajatukset asiasta. Toisille vanhemmille asiakassuunnitelma tehdäänkin juuri siinä kohdassa, kun vanhemmat ajattelevat huostaanoton purun olevan ajankohtaista. Asiakassuunnitelman avulla vanhemmalle pystytään konkretisoimaan asiat, mitkä pitäisi vielä muuttua ennen kuin huostaanoton purku on mahdollinen.

”Kun vanhempi ajattelee, että huostaanotto voitaisiin purkaa ja itellä vähä erityylyiset ajatukset et se ei oo ajankohtast, ni oon tehny asun (asiakassuunnitelman) sit siinä kohtaa niinku just sen vuoks, että saatas ne ajatukset käyty läpi ja luotuu hänel niitä tavoitteita.”

Lapsen asiakassuunnitelmassa on sovittu tapaamisista ja yhteydenpidosta lapsen ja vanhemman välillä, mutta ne kirjoitetaan myös vanhemman asiakassuunnitelmaan.

5.4 Asiakassuunnitelman hyöty vanhemmalle

Sosiaalityöntekijät kertoivat haastatteluissaan, että vanhemmat usein haluavat, että heidänkin tilannetta käydään läpi, ja että myös he saisivat tarvitsemaansa tukea omaan

vanhemmuuteensa. Vanhemman asiakassuunnitelman laatiminen tarjoaa vanhemmalle tilaisuuden keskustella sosiaalityöntekijän kanssa juuri hänen omista asioistaan ja pohtia millä tavalla vanhemman suhdetta lapseen voitaisiin tukea. Vanhemmat saavat tätä kautta tilaisuuden tulla kuulluksi ja saavat kokemuksen, että myös he ovat tärkeitä.

”Toisaalta oon myös laatinu sellasille vanhemmille, jotka tiedostavat, että lapset eivät voi kotiutua ikinäkään tai ainakaan lähivuosina ja vanhemmat sen hyväksyvät ja sen tiedostavat. Ni on käyty läpi, että mitä he voivat tehdä, jotta heidän suhde lapsiin olisi mahdollisimman hyvä ja pystyvät näkemään mahdollisimman paljon.”

Hyvän asiakassuhteen luomiseen vaikuttavat, että vanhemman mielipiteet otetaan aidosti vastaan, häntä ymmärretään ja hänen näkemyksensä otetaan huomioon. Kuuntelemisella on keskeinen merkitys vanhemman kanssa tehtävässä yhteistyössä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015.)

”Et hän sais ongelmiin sellasta tukea ja sellasen kokemuksen, että häntä tuetaan ja hän vois saada elämänsä siihen kuntoon, että tapaamiset vois toteutua mahdollisimman hyvin et hän jaksais edelleenkin yrittää pysyä elämässä mukana ja pääsis myöskin tän sijoituksen yli, että elämä jatkuu sen jälkeenkin.”

Vanhemman osallistuessa oman asiakirjansa laadintaan sekä vanhempi että työntekijä saavat siitä voimaannuttavan kokemuksen. Osallistuminen asiakirjan laatimiseen sitouttaa vanhempaa myös paremmin yhteiseen työskentelyyn. (Kääriäinen ym. 2006, 23.)

”Asiakassuunnitelman kirjaukseen perustuu se, että mitä vanhempi itse haluaa antaa omasta elämästään ja kertoa. Just sen takia yhteistyön laatu on tärkeätä, ku tarvii luottaa siihen mitä tää vanhempi sanoo. Tarvittaessa sitte, jos hän haluaa, ni tehdää yhteistyötä näiden tahojen kanssa, mistä hän kokee saavansa tukea.”

Sijaisperheiden kanssa työskentelevät sosiaalityöntekijät myöntävät, että biologisten vanhempien kanssa tehtävä työ jää vähemmälle, kun sijaisvanhempien kanssa tehdään enemmän töitä. Yksi haastateltavista kertoi, että biologiset vanhemmat ovat tuoneet

esille, että he kokevat jäävänsä tavallaan yksin, kun lapsi on sijoitettu. Lastensuojelulaitoksissa työskentelevät ohjaajat tekevät tietysti työtä huostaanotettujen lasten vanhempien kanssa, mutta jos lapsi on sijoitettu sijaisperheeseen, biologisten vanhempien tuki voi jäädä hyvinkin vähäiseksi. Vaikka lapsi olisikin sijoitettu sijaisperheeseen, myös biologisten vanhempien kanssa työskenteleminen olisi tärkeää. Jos lapselle joudutaan tekemään muutospäätös ja lapsi sijoitetaan sijaisperheestä lastensuojelulaitokseen, niin mitä lapsella on enää jäljellä, on usein biologinen verkosto. Siksi lastensuojelutyötä tehdessä sosiaalityöntekijän onkin toimittava niin sanotun ”pitkän tähtäyksen” ajattelumallin mukaisesti.

”Vanhempien asiakassuunnitelma sitouttaa vanhempia myöskin tähän yhteistyöhön niin, että jos tulee esimerkiksi sijaishuollon muutospäätös eli sijoitus päättyy sijaisperheessä ja tarvii siirtää laitokseen ni se on erilainen kuin perhesijoitus ja sieltä joutuu lähtee sit omaan elämään ni ei hänellä oo niin sanotusti vanhempia, jos ei ne biologiset vanhemmat oo ollu siinä kuviossa mukana.”

Vanhempien ajatellessa huostaanoton purun mahdollisuutta, sosiaalityöntekijät näkivät siinä kohtaa asiakassuunnitelman hyödyllisenä työvälineenä kartoittaa mitä vanhemmalta edellytetään, että huostaanoton purku voisi olla mahdollinen. Vanhemman asiakassuunnitelma toimii myös vanhemmalle työvälineenä pyrkiä tavoitteisiin perheen jälleenyhdistämisestä.

”Mä pyrin avaamaan vanhemmille asiakassuunnitelmassa sen, että se vaatii myös paljon heiltä työtä ja he on valmiita sitoutumaan niihin kaikkiin tukitoimiin ja hoitomuotoihin itsensä kohdalla.”

Muutamit sosiaalityöntekijät kertoivat myös yhteistyöstä vanhempiensa kanssa ja tilanteista, joissa vanhemmat eivät muista aiemmin sovittuja asioita tai esimerkiksi huostaanoton perusteita. Joillekin vanhemmille nämä jo entuudestaan tutut asiat voivatkin tulla aina uutena asiana heille.

”Kyl se tosiasia on tietysti, että kun se on paperilla näkyvillä, ni se on eri juttu, ku että vaa puhutaan, koska monella vanhemmalla se toisto on tärkeätä, ei oo ikinä kuulluk-

kaa et jostain asiasta on puhuttu, vaiks se oltais tyyliin rautalankaversiona muutamaan kertaan tehty, mut ihmisen mieli on sellane, et ei välttämättä ota kaikkee vastaan, jos tunnepuolella on kaikkea.”

Kriisissä olevien vanhempien kanssa asioita on käytävä läpi rauhallisesti ja ehkä useaan kertaan. Kriisivaiheessa asioiden ymmärtäminen ja muistaminen on heikkoa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015.)

5.5 Asiakassuunnitelman hyöty lapselle

”Vaikuttaahan sekin lapseen et miten ne asiat siel kotona on ja toimii.”

Sosiaalityöntekijät toivat puheissaan esille sen, että lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta biologisten vanhempien kanssa työskenteleminen on tärkeää. Lapsi hyötyy siitä, kun hän tietää, että myös vanhempi saa apua ja tukea ongelmiinsa ja että hänen vanhempaansa ollaan yhteydessä.

Lapselle on hyvin tärkeää tietää, että vanhempaa tuetaan selviytymään ja hän saa apua. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015.)

”Se on arvokas ratkaisu, että vanhempi luovuttaa lapsensa turvaan ja pyrkii siitä ylöspäin. Että ei syyllistämällä mihinkään päästä, ja jos vanhempi jaksaa sitä elämäänsä korjata, niin kyl lapsikin sen huomaa. Se on tavattoman iso ilo lapsella, jos vanhempi pystyy oikeen saamaan asiat kuntoon elämässään. Et vaikka ei tapahtuis sitä takasin-sijottamistakaan, mutta että se korjaa jotakin aika perustavanlaatuista olevaa asiaa.”

Vanhempien selviytyminen tukee myös lapsen selviytymistä. Vanhempien elämässä tapahtuvat myönteiset muutokset voivat luoda lapsissakin toiveikkuutta ja uskoa omiin voimavaroihin. Esimerkki: vanhemman päihde- tai mielenterveysongelman voittaminen voi lisätä lapsen uusien vaihtoehtojen löytämistä tulevaisuudelleen. (Saarikallio-Torp, Heino, Hiilamo, Hytti & Rajavaara 2010, 238.)

Usein on niin, että lapsi kantaa huolta vanhemmastaan. Lapsi on usein kuitenkin tietoinen kodin ongelmista ja voi haluta esimerkiksi tarkistussoittoja kotiin, jotta lapsi tietää, että siellä on kaikki hyvin. Viranomaisten työskennellessä vanhemman kanssa, otetaan tämä huoli lapselta pois.

”Ja lapsen käyttäytyminen on levottomampaa, ni sit ku lapsella on tieto, että aikuiset työskentelee vanhempien kanssa ja vanhemmista pidetään tavallaan huolta, ettei sen lapsen tarvi pitää, ni se rauhottaa sitä lasta.”

Lapsi hyötyy vanhempien tukemisesta, kun vanhempi sitoutuu sovittuihin sopimuksiin ja tavoitteisiin. Vanhemman toimiessa asiakassuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumiseksi, lapsi voi myös nähdä useammin vanhempaansa ja tapaamiset voivat onnistua paremmin.

”Jos vanhemman tilannetta saatais kohennettua niin se tukis sitä lapsenkin tilannetta siinä mielessä, että lapsella on aina huoli ja murhe, että miten vanhemmalla menee, että kyllä hänkin ne murheet tietysti kokee ja sen hankalan tilanteen. Et jos sen vanhemman tilanne rauhottuu ja hän pystyy siihen yhteistyöhön ni kyl lapsikin sen vaistoo ja saadaan niitä tapaamisia toteutumaan.”

Vanhemman asiakassuunnitelma sitouttaa vanhempaa yhteistyöhön ja siihen, että biologinen vanhempi saisi asiansa kuntoon lapsenkin vuoksi. Sijaisperheiden puolella työskentelevät sosiaalityöntekijät toivat puheissaan esille, että sijoituksessa voi tulla muutospäätöksiä, jolloin lapsi voi siirtyä sijaisperheestä laitokseen. Erityisesti tällöin olisi tärkeää, että biologiset vanhemmat olisivat edelleen mukana lapsen elämässä. Yksi sijaishuollon sosiaalityöntekijä toi vahvasti ilmi sen, että lastensuojelutyö on pitkän tähtäyksen ajattelua. Siihen tarvitsisi panostaa, että biologiset vanhemmat olisivat lapsen elämässä vielä silloinkin, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

” Jos vanhemman tilanne jatkuu tarpeeks pitkään huonona, ni ei oo välttämättä ketään, ku nuori lähtee omaan elämään.”

5.6 Asiakassuunnitelman hyöty sosiaalityöntekijälle

Sosiaalityöntekijät kokivat, että vanhemmille pitäisi olla enemmän aikaa nähdä, puhua ja olla tukena. Jokainen sosiaalityöntekijä oli sitä mieltä, että vanhempia täytyisi tukea, jotta he pysyisivät lapsen elämässä. Lapsen ja vanhemman tilanteen parantuminen kulkevat kuitenkin niin sanotusti käsi kädessä, koska myös lapsen vaikuttaa miten vanhempi voi. Vaikka sosiaalityöntekijät ovatkin lapsen asioista vastaavia työntekijöitä, niin vanhemman tilanne vaikuttaa paljon myös lapseen. Biologinen perhe on iso osa lapsen hyvinvointia ja siksi sosiaalityöntekijät kokevat, että vanhempienkin kanssa työskentelemiseen pitäisi riittää enemmän aikaa.

”Olisi tosi tärkeää, että näitten biologisten vanhempien kanssa voitaisiin työskennellä ja olisi resursseja ja vanhempia pystyttäisiin voimaannuttamaan siihe, että olisi resursseja olla lapsen tukena, kun hän on täysikänen.”

Sosiaalityöntekijän rooli vanhemman tukemisessa on kontrolli ja tuki, joten vanhempien kanssa toimiminen pitäisi saada tasapainoon niin, että yhteistyö lähtisi toimimaan. Kun yhteistyö ja luottamus saadaan kuntoon, niin asiakkaatkin ovat yleensä tyytyväisiä heille tarjotusta tuesta ja siitä, että heitä tuetaan yksilöinä, eikä pelkästään lapsen vanhempina.

”Vanhemman asiakassuunnitelma on hyvä työväline tutustuu paremmin ja käydä läpi mitä kuuluu arkeen ja palveluihin.”

Laadukkaaseen lastensuojelutyöhön yhtensä osana kuuluu hyvin hoidettu dokumentointi. Dokumentoinnin avulla työn suunnitelmallisuus ja jatkuvuus tulee turvattua silloinkin, kun tilanteet muuttuvat ja esimerkiksi perheen kanssa työskentelevä sosiaalityöntekijä vaihtuu. Dokumentointi on tietämisen työväline. (Kääriäinen ym. 2006. 42.)

”Onha se työväline et ku se kirjataan ni siitä pääsee lyhyesti selville tilanteesta vaikka oliski vaihtuvuutta työssä ni siinä pääsee heti olennaisiin asioihin kiinni.”

Jokaisella sosiaalityöntekijällä asiakkaana oli noin 50 lasta. Lasten lisäksi yhteistyötä tehdään lapsen sijaisvanhempien, biologisten vanhempien ja lastensuojelulaitosten

kanssa sekä erilaisten verkostojen kanssa. Sosiaalityöntekijöiden tulee pysyä ajan tasalla jokaisen asiakasperheen asioista ja heidän kanssaan sovitusta sopimuksista sekä tavoitteista. Vanhemman asiakassuunnitelma toimii osaltaan myös sosiaalityöntekijän tukena, sillä laadittuun asiakassuunnitelmaan voi aina palata.

“Tässä on asiakasmäärät niin suuria, että toi on itsellekin sellanen muistituki, että muistetaan palata niihin tärkeisiin asioihin.”

6 KEHITTÄMISIDEAT

Tässä osiossa tarkastelen sosiaalityöntekijöiltä tulleita kehittämisideoita vanhempien asiakassuunnitelmien laatimisesta sekä muutamia omia löydöksiä asian kehittämisen suhteen. Jokaisella haastateltavalla oli kehittämisidea, jonka he toivat esille haastattelussa. Toivon, että näiden esittämisen myötä jonkun idean käyttäminen käytännössä voisi mahdollistua. Lainaukset on poimittu haastateltavien puheista.

”Mun mielestä olis kauhee kiva, että esim. aikuissosiaalityö ottais vastuun huostaan otetun lapsen vanhemmasta ja hänen kokonaistilanteestaan samallai ku mä otan vastuun sen lapsen kokonaistilanteesta. Et siinä vaiheessa, ku lapsi otetaan huostaan ja hänelle määrätään oma vastuusosiaalityöntekijä ni sil vanhemmal nimettäs oma vastuutyöntekijä, joka huolehtis hänen kuntoutumisesta ja siitä prosessista niinku vanhemman osalta.”

”Tai jos vanhemmalla on esimerkiksi vammaispuolen asiakkuus, niin vammaispuolelta voisi olla oma sosiaalityöntekijä.”

Uusi sosiaalihuoltolaki astui voimaan 1.4.2015 ja siihen tuli muutos sosiaalihuollon asiakkaalle nimettävästä omatyöntekijästä. Lain mukaan omatyöntekijää ei kuitenkaan tarvitse nimetä, jos asiakkaalle on jo nimetty muu palveluista vastaava työntekijä.

Omatyöntekijän tehtävänä on edistää palvelujen järjestämistä asiakkaalle, joten näkisin tämän konkreettisena välineenä tämän kehittämisidean toteuttamisessa. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 42 §.)

”Isot laivat kääntyy hitaasti, mutta se on semmone organisaatiokysymyksen, et jos se arvuutetaan tärkeeks koko työyhteisössä, et jos se on meidän juttu, ni se menee paremmin ehkä. Ja ku siitä puhutaan ja siihen kannustetaan ja niillä argumenteilla mitä se tuo tullessaan, ni kyl se on hyvä juttu.”

Innokylän verkkopalvelu tarjoaa mahdollisuuden täydennyskoulutukseen – valmentava työote sosiaalityössä. Koulutus tarjoaa tietoa, taitoa ja keinoja vanhemman kanssa tehtävään muutostyöhön, joita tarvitaan juuri vanhemman asiakassuunnitelman laatimisessa. (Innokylän www-sivut 2014.)

”Palkataa 5 sossuu lisää, että olis enemmän aikaa. Tarvis enemmän resursseja, että olisi aikaa tehdä ja selkeät ohjeistukset kenelle tulisi tehdä. Kyl niitä haluaisikin tehdä, mutta tarvii löytyy se aika.”

”Maksujen ja laskujen maksamista on. Jos joku muu voisi tehdä ne, voisi jäädä aikaa, että pystyttäisiin myös näitä (vanhempien asiakassuunnitelmia) tekemään. Jos kaikkien vanhempien kanssa tehtäisiin, niin on aika hurja määrä, kun asiakkaita on 50, niin 150 asiakassuunnitelmaa pitäisi tehdä vuodessa ja 100 on myös paljon. Jos nää määrät olisi 30, ni lupaan, että siinä kohtaa näitä tulisi varmasti tehtyä.”

”Kai se vaa raakasti on se, että tarvittas työntekijöitä lisää. Jos niitä kirjallisesti aiotaan tehdä ja lisätä sitte esimerkiksi niitä kokoontumisia tän verkoston kanssa mitä vanhemmilla on, ni se vaatii kyllä niin paljon aikaa, että ei varmasti selviä tällä työvoimalla mitä nyt on.”

3 haastateltavista sosiaalityöntekijöistä toi vahvasti esille työvoiman lisäämisen, jotta vanhempien asiakassuunnitelmia voitaisiin laatia enemmän. Sosiaalityöntekijät kokevat tämänhetkiset asiakasmäärät niin suurina, että asiakassuunnitelmien laatiminen lasten lisäksi myös vanhemmille on haasteellista.

Kuitenkin yksi haastateltavista ajatteli, että vanhempien asiakassuunnitelmien laatiminen on paljon kiinni itsestä. Kaikille vanhemmille ei ole välttämättä edes kerrottu heidän oikeudesta asiakassuunnitelmaan vanhemmuuden tukemiseksi.

”Työntekijästä ittestä kiinni, että ottais osaksi sitä ja mitä enemmän työntekijät ottais osaks sitä omaa työtään ni sit vanhemmatkin tottus ja olis tietoisia oikeuksistaan ja sit vanhemmatki vois alkaa niitä pyytämään ja vaatimaan. Me työntekijät ollaan kuitenkin velvollisia kertomaan, mut emmä sit tiä kui usei sitä tulee kerrottuu. Mut lapsen asiakassuunnitelmaan vois ottaa yheks kohdaks, että onko tehty, kyllä vai ei, ja päivämäärä.”

Haastatteluissa sosiaalityöntekijät kertoivat Voikukkia-vertaistukiryhmästä, johon vanhempia on voitu ohjata tarvittaessa. Pirkko Manninen on tehnyt aiheesta opinnäytetyön vuonna 2015: Kohti yhteisiä sanoja – Huostaanotettujen lasten vanhempien Voikukkia-vertaistukiryhmätoiminnan mallintaminen ja ryhmätoiminnan vaikutukset vanhemman kokemana. Manninen on todennut opinnäytetyössään, että parhaimmillaan loppuhaastattelun tulokset viedään yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa vanhemman asiakassuunnitelmaan. Lisäksi opinnäytetyön tulosten perusteella Manninen näkee, että vanhempi on vertaistukiryhmän jälkeen valmiimpi yhteiseen keskusteluun sosiaalityöntekijän kanssa. Tämä voisi siis olla myös kehittämisisidea vanhempien asiakassuunnitelmien laatimisessa. (Manninen, P. 2015, 57.)

Opinnäytetyön tulosten perusteella kaikki vanhemmat eivät ole tietoisia oikeudestaan vanhemman asiakassuunnitelmaan. Vantaan kaupunki on laatinut vuonna 2014 esitteen sijoitetun lapsen vanhemmille, johon on koottu tärkeitä vinkkejä liittyen lapsen sijoitusprosessiin. Esitteessä on mainittu myös vanhemman oikeudesta kuntoutussuunnitelmaan. Myös Voikukkia-vanhemmat ovat koonneet oppaan, jossa kerrotaan vanhemman oikeudesta omaan asiakassuunnitelmaan. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015.) Esitteen tai oppaan antaminen voisi olla hyvä työväline tiedottaa vanhempaa hänelle tärkeistä asioista suullisen tiedottamisen lisäksi, sillä toisto on tärkeää osalla vanhemmista. Edellä mainitut vihkoset ovat luettavissa terveyden ja hyvinvointilaitoksen lastensuojelun käsikirjasta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johdanto johdatteli lukijan tutkimaani aiheeseen ja siihen, mihin aion saada vastauksia tutkimustyötä tehdessäni. Tämä luku käsittelee tulosten tarkastelua verrattuna teoriatietoon sekä asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Tavoitteena oli selvittää, miksi vanhempien asiakassuunnitelmien teko on ollut vähäistä, mikä siihen on ollut syynä ja miksi kyseisten asiakassuunnitelmien laatiminen olisi tärkeää.

Sosiaalityöntekijöiden vastauksista kävi ilmi, että vanhempien asiakassuunnitelmien vähäisen laatimisen syynä on ollut ajanpuute. He haluaisivat työskennellä enemmän lasten biologisten vanhempien kanssa, koska vanhempien hyvinvoinnilla on suuri merkitys myös lapsen hyvinvointiin. Sosiaalityöntekijät tiedostavat vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön merkityksen ja sen, että toimiva yhteistyö lapsen vanhempien kanssa luo edellytyksiä lapsen onnistuneelle sijoitukselle. He ovat sitä mieltä, että jos asiakasmäärät olisivat pienempiä, vanhempien kanssa tehtävälle yhteistyölle sekä vanhempien asiakassuunnitelmien laatimiselle jäisi enemmän aikaa.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että huostaanotetun lapsen vanhemmalle laadittavasta asiakassuunnitelmasta on hyötyä vanhemmalle itselleen, mutta myös hänen lapselleen. Lapselle siitä on hyötyä silloin, jos vanhempi sitoutuu noudattamaan siihen kirjattuja sopimuksia sekä tavoitteita. Tällöin vanhemman ja lapsen tapaamiset saadaan paremmin mahdollistettua sekä arvioitua myös kotivierailujen mahdollisuutta. Vanhemman myönteiset muutokset elämässä vaikuttavat myös lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin positiivisella tavalla. Vaikka lapsen kotiutuminen ei olisikaan mahdollista, on silti vanhempien kuntoutumisella suuri merkitys lapsenkin elämässä.

Asiakassuunnitelma toimii myös sosiaalityöntekijöille eräänlaisena työvälineenä tutustua paremmin lapsen vanhempiin. Se on myös hyvä muistutuki suurien asiakasmäärien keskellä. Lisäksi sosiaalityöntekijän vaihtuessa, uusi työntekijä pääsee tehdyn asiakassuunnitelman avulla heti kiinni oleellisiin asioihin. Sosiaalityöntekijät näkevät asiakassuunnitelman olevan hyvä työväline myös tilanteissa, joissa vanhempi ajattelee

huostaanoton purun olevan ajankohtaista. Asiakassuunnitelmaan kirjataan, mitä vanhemmalta vielä edellytetään, että lapsen kotiutuminen olisi mahdollista.

Tulokset osoittivat, että vanhempien asiakassuunnitelmia pitäisi tehdä enemmän ja niiden tekemistä pidetään tarpeellisena. Tarpeettomana niiden laatimista pidetään ainoastaan silloin, kun vanhempi ei ole missään yhteydessä lapseen tai vanhemman tilanne on niin hallinnassa, ettei vanhempi koe tarvitsevansa tukea sen hetkiseen tilanteeseen.

8 POHDINTA

Olen aina kaivannut haasteita elämäni ja tiesin tämän aiheen valitessa, että tämä tulee niitä tarjoamaan. Lähtökohdat opinnäytetyön tekemiselle aiheesta ”Asiakassuunnitelma huostaanotetun vanhemman lapselle” olivat melko vähäiset ja teoriatietoa aiheesta oli vaikea löytää. Lisäksi sosiaalityöntekijöillä ei ollut juurikaan kokemusta niiden tekemisestä. Se vaikutti osaltaan opinnäytetyötä tehdessä pohtimaan mistä näkökulmasta aihetta olisi hedelmällisintä tutkia ja mikä hyödyttäisi eniten Porin perusturvan sosiaalityöntekijöitä. Aiheen rajauksen usein vaihtuessa mietin myös, mistä itse hyödyn tulevana sosionomina.

Alun perin tarkoitukseni oli rajata aihe asiakassuunnitelmien toteutumiseen. Tästä näkökulmasta tein myös puolistrukturoidun haastattelulomakkeen, jonka pohjalta sain aineiston opinnäytetyöni kirjoittamiseen. Toteutin aineiston keruun siis teemahaastatteluna. Aineiston pohjalta en nähnyt kuitenkaan aiheellisena tutkia vanhempien asiakassuunnitelmien toteutumista, koska niitä ei juurikaan ollut laadittu. Tarkoitukseni oli verrata myös toteutuneiden asiakassuunnitelmien määriä sekä asiakassuunnitelman pohjaa keskenään toisen samankokoisen kunnan kesken. Näin tässä tapauksessa kuitenkin epäoleellisena asiana korostaa niiden vähäistä toteutumista, enkä nähnyt toisen kunnan lukuja ja asiakassuunnitelman pohjan vertailua hyödyttävänä. Lisäksi sosiaalityöntekijöiden vähäisten kokemusten myötä asiakassuunnitelmasta tiedottamiseen, laatimiseen ja sen seurantaan ei myöskään ollut tullut vielä selkeää toimintatapaa. Tämän vuoksi jouduin miettimään aiheen rajausta uudelleen.

Aloin tarkastelemaan aihetta uudesta näkökulmasta, joka oli vanhempien asiakassuunnitelmien tarpeellisuus. Valitsin tämän rajauksen siksi, koska ajattelin sen tuovan uutta näkökulmaa myös sosiaalityöntekijöiden tekemälle työlle. Tavoitteenani tämän näkökulman tarkastelussa oli nostaa esille konkreettisia hyötyjä vanhempien asiakassuunnitelmien laatimisesta. Halusin tarkastella asiaa kokonaisvaltaisesti ja tämän vuoksi valitsin asiakassuunnitelman tarpeellisuuden tarkasteluun vanhemman, lapsen ja sosiaalityöntekijän. Aiheen rajauksen muuttaminen toi mukanaan myös haasteita, koska haastattelulomake oli laadittu alkuperäistä rajausta koskevaksi. Tämän vuoksi analyysivaiheessa sisällönanalyysin teemoittelu ei täysin vastannut tarkoitustaan. Kysymysten vastauksia tuli siis tarkastella kokonaisuutena, koska aikaisempaan rajaukseen tehty teemoittelu ei enää vastannut kaikkien kysymysten osalta uuden rajauksen tutkimusongelmiin.

Lähtökohdat olisivat nyt aivan erilaiset opinnäytetyön tekemiselle, jos tekisin opinnäytetyön uudestaan samasta aiheesta. Haastattelulomakkeen kysymykset olisivat toisenlaiset ja uusien kysymysten vastausten perusteella tutkimuksen tulokset olisivat laajemmat. Opinnäytetyön lopussa on liitteenä alkuperäiseen rajaukseen laaditut kysymykset. Jos laatisin haastattelulomakkeen uudelleen, lisäisin siihen ainakin kysymykset: Mitä hyötyä asiakassuunnitelmasta on huostaanotetun lapsen vanhemmalle, entä sosiaalityöntekijälle?

Aiheen tarkastelu vanhemman asiakassuunnitelman tarpeellisuudesta vanhemman ja lapsen osalta lisäsi myös paljon omaa tietämystäni kyseisestä asiasta. Koen tästä aiheesta olevan hyötyä myös itselleni tulevana sosionomina, koska minua kiinnostaa toimia hoito- ja kasvatustyön ohjaajana lastensuojelulaitoksessa. Olen tähän mennessä toiminut jo sijaisena lastensuojelulaitoksissa, joten pystyin opinnäytetyötä tehdessäni sisäistämään vielä paremmin tarkastelemiani asioita sekä ottamaan niitä osaksi omaa työskentelyä.

Vielä itseäni jäi mietityttämään kuinka paljon lastensuojelulaitokset tekevät yhteistyötä sosiaalityöntekijöiden kanssa vanhemman asiakassuunnitelmaa laatiessa. Tätä aihetta olisi myös mielenkiintoista tarkastella uutena tutkimuksena. Lähinnä kysymyksiä tämän tarkastelun osalta herättää; Onko lastensuojelulaitos tietoinen vanhemmalle

tehdystä mahdollisesta asiakassuunnitelmasta? Osallistuuko lastensuojelulaitoksessa oleva lapsen omaohjaaja asiakassuunnitelman laatimiseen? Millä keinoilla lapsen omaohjaaja voi tukea vanhemman kuntoutumista ja olosuhteiden vakiintumista?

Opinnäytetyötä kirjoittaessa meinasin suistua monta kertaa sivuraiteille aiheesta. Meinasin kirjoittaa asiakassuunnitelman laatimiseen liittyvästä laadukkuudesta sekä erilaisten työmenetelmien hyödyntämisestä suunnitelman laatimistilanteessa. Näitä voisi kuitenkin tutkia taas täysin omina opinnäytetöinä. Työmenetelmien hyödyntämisestä voisi saada jopa toiminnallisen opinnäytetyön testaamalla niiden sopivuutta asiakassuunnitelmanneuvotteluun. Tämän pohjalta työmenetelmistä voisi koota oppaan sosiaalityöntekijöille.

Ihanteellista olisi saada tehtyä vanhemman asiakassuunnitelman laatimisen prosessista jonkinlainen toimintamalli. Toimintamalli antaisi sosiaalityöntekijöille selkeät toimintaohjeet vanhemman asiakassuunnitelman laatimiseen. Näkisin hyödyllisenä, että toimintamalli antaisi vastaukset ainakin näihin kysymyksiin:

- Milloin olisi oikea aika laatia asiakassuunnitelma vanhemmalle?
- Mitä kaikkea tulee huomioida asiakassuunnitelman laatimisessa?
- Mitkä ovat keinot vanhemmuuden tukemiseen?
- Millä tavalla asiakassuunnitelman tavoitteiden toteutumista voidaan seurata?

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyön prosessi oli todella opettavainen. Niin kuin aiemmin jo totesin niin, jos nyt alkaisin tekemään opinnäytetyötä uudelleen, pystyisi siinä huomioimaan paljon enemmän tutkimuksen aiheeseen liittyviä asioita ja saamaan tutkimuksesta laajemman ja paremman. Tämän oivalluksen saatua ymmärsin, että tämä on ollut todellinen oppimisprosessi ja samalla opinnäytetyötä tehdessä olen päässyt kehittämään itseäni. Koen oppineeni tutkimuksen aiheen osalta paljon uutta tietoa, jota toivon mukaan pääsen hyödyntämään jatkossa sosionomina työskennellessä.

LÄHTEET

Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Helsinki: Gaudeamus.

Ensi- ja turvakotien liiton www-sivut. Viitattu 21.10.2015.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi>

Eskola, A. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Henttonen, E. 2008. Usein kysytyjä kysymyksiä laadullisesta tutkimuksesta. Viitattu 22.10.2015.
<https://into.aalto.fi/download/attachments/3775242/Kysymyksiä+ja+vastauksia+laadullisesta+tutkimuksesta.pdf>.

Innokylän www-sivut 2014. Viitattu 28.10.2015. <https://www.innokyla.fi>

Kangas, U. 2004. Lastensuojelu ja lapsen huolto. Teoksessa A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 106 -107.

Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa: Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. Raportteja 281.

Kääriäinen, A., Leinonen, A. & Metsäranta, H. 2006. Lastensuojelutyön dokumentointi: Opastusta ja ideoita käytäntöön. Helsinki: Yliopistopaino.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. 1983. 8.4.1983/361.

Lastensuojelulaki. 2007. 13.4.2007/417.

Lastensuojelun käsikirja. 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015. Viitattu 21.10.2015. <https://www.thl.fi>.

Liian vähän tukea perheille. 2013. Talentia 8, 10.

Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut. Viitattu 22.10.2015. <http://www.mll.fi>

Manninen, P. 2015. Kohti yhteisiä sanoja: Huostaanotettujen lasten vanhempien Voikukkia-vertaistukiryhmätoiminnan mallintaminen ja ryhmätoiminnan vaikutukset vanhemman kokemana. AMK-opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Metsämuuronen, J. (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: Gummerus.

Porin kaupungin www-sivut. 2015. Viitattu 1.11.2015. <https://www.pori.fi>

Potter, J. & Wetherell, M. 1987. Discourse and social psychology: Beyond attitudes and behaviour. London: Sage.

Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki: käytäntö ja soveltaminen. 2. uud. p. Helsinki: Edita.

Saarikallio-Torp, M., Heino, T., Hiilamo, H., Hytti, H. & Rajavaara, M. 2010. Lapset huostassa, vanhemmat ahdingossa. Teoksessa U. Hämäläinen & O. Kangas. (toim.) Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto. 238.

Saarnio, T. 2004. Perhetyö lastensuojelussa. Teoksessa A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 247.

Sosiaalihuoltolaki. 2014. 1301/2014.

Sosiaalihuoltolaki. 1982. 17.9.1982/710 muutoksineen.

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007): Soveltamisopas. Stakes, Oppaita 65. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOY.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. 2015. Viitattu 19.10.2015. <https://www.thl.fi>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 8. uud. p. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä.4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Voikukkia www-sivut. 2015. Huostaanoton jälkeenkin vanhemmuus voi kukkia. Viitattu 29.10.2015 <http://www.voikukkia.fi>

LIITE 1

SAATEKIRJE

PORI 13.04.2015

HYVÄ VASTAANOTTAJA

Opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveystieteiden sosionomiksi. Olen 3. vuoden opiskelija, joten opinnäytetyön tekeminen on tullut ajankohtaiseksi. Tavoitteenani on valmistua joulukuussa 2015.

Teen opinnäytetyöni asiakassuunnitelmien laatimisesta huostaan otettujen lasten vanhemmille. Opinnäytetyöni tarkoituksena on parantaa sosiaalityöntekijöiden tekemää työtä asiakassuunnitelmiin liittyen sekä kerätä aineistoa asiakassuunnitelmien tärkeydestä.

Opinnäytetyöni toteutan haastattelemalla teitä sijaishuollon sosiaalityöntekijöitä puolistrukturoidun haastattelulomakkeen avulla sekä perehtymällä huostaan ottojen ja asiakassuunnitelmien teoriatietoihin. Haastattelulomakkeen lähetän teille ennen haastattelua, jotta saatte perehtyä kysymyksiin etukäteen. Haastattelu kestää 30 -60 minuuttia ja toivoisin, että teiltä löytyisi aika haastattelulle toukokuun aikana. Tarkoituksenani on nauhoittaa haastattelut, jotta vastauksenne tallentuvat ja pystyn palaamaan niihin vielä myöhemmin opinnäytetyötä kirjoittaessa.

Olen saanut opinnäytetyön tekemiseen asianmukaisen luvan. Haastattelun vastaukset käsitellään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti. Kenenkään vastaajan tiedot eivät paljastu opinnäytetyössä.

Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan Internetissä osoitteessa www.theseus.fi.

Ystävällisin terveisin,

Susanna Ronimus

HAASTATTELULOMAKE

”Asiakassuunnitelmien laatiminen huostaanotettujen lasten vanhemmille Porissa”

Millaisia kokemuksia sinulla on asiakassuunnitelmien laatimisesta?

Tarjotaanko vanhemmille mahdollisuutta omaan asiakassuunnitelmaan? Millä tavalla?

Miten vanhemmat suhtautuvat tarjottuun apuun?

Täytyisikö asiakassuunnitelmia laatia enemmän? Millä perusteella?

Mitä hyötyä vanhempien asiakassuunnitelmista on huostaanotetulle lapselle?

Minkälaisiin asioihin asiakassuunnitelmassa kiinnitetään huomiota?

Minkälaista tukea vanhemmat tarvitsevat tai haluavat?

Minkälaisia vaikeuksia asiakassuunnitelmien laatimiseen liittyy?

Kuinka usein ja millä tavalla asiakassuunnitelmien tavoitteiden toteutumista arvioidaan?

Millä muulla tavalla vanhempia tuetaan, jos asiakassuunnitelmaa ei ole tehty?

Huostaanotetun lapsen vanhempaa koskeva asiakassuunnitelma (LsL30§ 3 mom)

Vanhempien asiakassuunnitelma (LsL30§) lähtee liikkeelle lapsen tilanteesta ja huostaanoton tavoitteista. Kaikkea pohditaan ja suunnitellaan suhteessa niihin. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa (esim. päihde- ja mielenterveyshuolto).

Aika ja paikka:

Läsnäolijat:

Lapsi:

Vanhemmat / Huoltajat

ÄITI

Nimi:

Osoite:

Henkilötunnus:

Puhelin:

ISÄ

Nimi:

Osoite:

Henkilötunnus:

Puhelin:

Isä/Äitipuoli

Nimi:

Osoite:

Henkilötunnus:

Puhelin:

Lapsen huoltajuus

Yhteishuolto

Äiti huoltajana

Isä huoltajana

Muu huoltajuus

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä

Huostaanoton perusteet

Vanhemman nykytilanne (tämän hetkinen sosiaalinen, psyykkinen ja fyysinen tilanne, työ ja asuminen, hoitotahot)

Tavoitteet nykytilanteen parantamiseksi

Keinot (palvelut, tukitoimet, sopimukset)

Vanhemmuus sijoituksen aikana (tapaamiset, yhteydenpito, suhde lapseen, lapsen tukeminen, sijaishuoltopaikka, lapsen tukeminen lähisuhteissa)

Keinot vanhemmuuden tukemisessa (tukitoimet, sopimukset)

Suunnitelman tarkistaminen

Suunnitelma tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään vuoden kuluttua.

Suunnitelman tarkistuspäivämäärä:

Jakelu